

Państwowy Instytut Pedagogiki Specjalnej
im. Marii Grzegorzewskiej .

Program nauczania
Ortografia praktyczna

Warszawa 1967 r.

ORTOFONIA PRAKTYCZNA

Semestr III i IV - 2 godz. tygodniowo.

Uwagi wstępne:

Ortofonia praktyczna jest pomocniczym przedmiotem w programie kształcenia nauczycieli szkół specjalnych w Instytucie podobnie jak rysunek, roboty i śpiew.

Warunkiem zasadniczym w pracy nad usuwaniem zaburzeń mowy u dzieci w szkole, poza zasadniczym przygotowaniem i wyniesionymi wiadomościami, jest poprawna wymowa samego nauczyciela oraz wrażliwość słuchowa na wymowę innych i swoją. Dlatego też na I roku studiów już przy pierwszej konsultacji indywidualnej otrzymują studenci właściwe wskazania dla opanowania i usprawnienia własnego sposobu mówienia. W okresie 2 letnich studiów samodzielnie prowadzą konsultowane prace i ćwiczenia nad techniką własnej wymowy. Przenalizowanie w tym zakresie skomplikowanego mechanizmu mowy oraz poznanie i usprawnienie podstawowych elementów własnej wymowy - jest później dużym ułatwieniem w pracy nauczyciela przy usuwaniu zaburzeń mowy u dzieci w szkole. Studenci otrzymują podstawowe wiadomości teoretyczne z zakresu ortofonii oraz zapoznają się z metodami praktycznego usuwania zaburzeń mowy występujących u dzieci w szkole specjalnej.

Ortofonia praktyczna jako przedmiot nauczania ma na celu:

- opanowanie przez studentów poprawnej techniki swej wymowy,
- zaznajomienie ich z podstawowymi wiadomościami dotyczącymi wad i zaburzeń mowy,
- opanowanie przez studentów metod usuwania poszczególnych wad mowy i przygotowanie ich do pracy w tym zakresie w szkole specjalnej.

Materiał nauczania.

Tematyka ćwiczeń i wiadomości teoretycznych.

Semestr III i IV - 2 godz. tygodniowo,.

Sprawdzanie stanu mowy studentów, umiejętności ich wypowiedziania się czytania i interpretacji, długości wydechu, rodzaju głosu. Ćwiczenia indywidualne / w zależności od stanu wymowy w zakresie artykulacji, głosu, wydechu. Samodzielne ćwiczenia mięśni języka, warg, podniebienia. Ćwiczenia w poprawnym wypowiedzianiu się, czytanie itp.

Zadania te są realizowane w indywidualnej, samodzielnej pracy studentów kierowanej, korygowanej i ocenianej w semestrze I i II w czasie zajęć Pracowni Ortofonicznej.

Przedmiot, cele i zadania ortofonii. Srodki służące ludziom do porozumiewania się - pismo, mimika uczuć, mowa artykułowana. Złożona strona sposobu mówienia. Narządy artykulacji, głosu i oddechu. Mowa, a wymowa. Mechanizm mówienia. Technika wymowy. Wrażliwość słuchowa - słuch fonematyczny. Retoryka. Rozwój mowy w świetle nauki Pawłowa. Zasady poprawnej wymowy polskiej. Fazy rozwoju mowy dziecka. Okres przedszkolny - kształtowanie się mowy dziecka. Opóźniona mowa. Bełkot fizjologiczny. Stan mowy dziecka po jego przyjściu do szkoły. Lęk mówienia u dzieci w szkole. Wykrywanie wad mowy u dzieci po przyjściu ich do szkoły. Metody badania zaburzeń mowy i słuchu u dzieci w szkole. / Stanowisko nauczyciela wobec ucznia wadliwie mówiącego w szkole.

Krótki zarys historyczny usuwania zaburzeń mowy u nas i w innych krajach.

Rozwój i działalność Poradni Ortofonicznej Instytutu od 1921r.
Logopedia, ortofonia i foniatrya.

Klasyfikacja zaburzeń mowy. Współczesne metody usuwania zaburzeń mowy. Profilaktyka. Statystyka wadliwie mówiących uczniów w szkole
Jąkanie. Istota i mechanizm jąkania. Przyczyny jąkania. Okresy występowania jąkania. Rodzaje i stopnie jąkania. Jąkanie kloniczne i toniczne. Współuchy jąkających się. Stan psychiczny jąkającego się przed leczeniem. Metody redukcji mowy u jąkających się. Znaczenie psychoterapii przy usuwaniu jąkania. Osobowość pedagoga prowadzącego terapię jąkających się. Stanowisko rodziców i nauczycieli wobec jąkającego się.

Trzepienie ^{otanie} - przyspieszona mowa. Mowa zwolniona. Przyczyny i usuwanie.

Bełkotanie. Przyczyny i rodzaje bełkotania. Wady organiczne narządów artykulacji. Wadliwa artykulacja głosek.

Seplenienie. Przyczyny, rodzaje i usuwanie seplenienia.

Nosowość. Nosowość otwarta i zamknięta. Rozszczepy podniebienia. Usuwanie nosowości. Brak dźwiękowości spółgłosek.

Głuchoniemota i afazja. Afazja motoryczna i sensoryczna. Przyczyny. Metody usuwania afazji.

Głuchoniemota. Dzieci z przytępieniem słuchu. Stanowisko nauczyciela wobec ucznia niedosłyszącego.

Fobie mówienia u dorosłych. Mutyzm. Mowa bezkrtaniowców.

Dysleksja - błędy i trudności przy czytaniu.

Dyskgrafia - trudności przy pisaniu.

Wady głosu.

Chrypka u dzieci i dorosłych. Głos fałszywy.

Przedłużona mutacja.

Afonia.

Zaburzenia mowy u dzieci upośledzonych umysłowo.

Złożona strona ich wymowy.

Organizacja zajęć ortofonicznych przy usuwaniu zaburzeń mowy u dzieci upośledzonych umysłowo.

Pomoce naukowe.

Lusterko, ilustracje, łopatką, dmuchawka, spirometr, magnetofon, film, audiometr, metronom.

W pierwszych spotkaniach stwierdza się u studentów wymowę niewyraźną, cichą lub zbyt głośną, krzykliwą - to znów wymowę "na gardle" bardzo często o głosie chrypliwym oraz wadliwą artykulacją niektórych głosek.

W ostatnim spotkaniu z pedagogiem student ma wykonać dostateczną pracę nad uporządkowaniem swej wymowy i w zależności od stwierdzonych postępów zalicza mu się I rok z ortofonii. Wykłady i prace praktyczne studentów ściśle są

powiązane z zajęciami Poradni Ortofonicznej PIPS. Hospitują oni lekcje reedukacji mowy u dzieci i młodzieży wadliwie mówiącej.

Zajęcia ze studentami w czasie przeprowadzanych ćwiczeń praktycznych w IV semestrze odbywają się w mniejszych grupach / 10 - 15 osób /. Studenci ćwiczą swoje narządy mówienia już pod kontrolą pedagoga, praktycznie zapoznają się z ćwiczeniami, które później sami zastosowują usuwając wady wymowy u dzieci w szkole specjalnej. Przerabiają głównie ćwiczenia, które mają na celu uporządkowanie narządu artykulacji / język, wargi, podniebienie /, nadal ćwiczą mięśnie narządu oddechu oraz ustalają właściwy sobie głos. Później zaś dla pełnego opanowania mechanizmu mowy i wyrobienia techniki własnej wymowy - ustalają pod opieką pedagoga właściwą dla każdego studenta artykulację wszystkich samogłosek i spółgłosek.

Po przerobieniu i uporządkowaniu wszystkich elementów mowy uwzględniane są też próby swobodnego i poprawnego wypowiedziania się. Raz w miesiącu prowadzone jest konwersatorium na temat tygodniowych praktyk pedagogicznych, gdzie każdy student wypowiada swoje spostrzeżenie o sposobie mówienia uczniów i nauczycieli oraz o dostrzeżonych wadach mowy w wizytowanych szkołach specjalnych. Konwersatoria te są dobrą szkołą swobodnego i poprawnego wypowiedziania się .

UWAGI O REALIZACJI PROGRAMU

I rok studiów łącznie z fonetyką opisową potraktuje się jako ogólne przygotowanie do szczegółowej pracy nad ortofonią II roku studiów. W ciągu I semestru pedagog sprawdzi stan wymowy każdego studenta biorąc pod uwagę jego umiętności wypowiedzania się i czytania z interpretacją, długość wydechu oraz rodzaj głosu.

W czasie przeprowadzonego badania student otrzymuje od pedagoga uwagi co do stanu wymowy oraz wskazania do samodzielnej pracy nad swoją wymową w ciągu I roku studiów. Po skontrolowaniu wymowy wszystkich studentów - luty i marzec przeznaczają się na korygowanie trudniejszych przypadków wadliwej wymowy u niektórych studentów.

W kwietniu, maju i czerwcu indywidualnie oceniane są wyniki samodzielnej pracy studenta nad własną wymową / zaliczenie roczne / .

Student zgłasza się 2 najwyżej 3 razy w roku na indywidualne konsultacje do pedagoga.

Każdy student indywidualnie na podstawie otrzymanych wskazań stosuje takie ćwiczenia jakie konieczne są dla usprawnienia jego artykulacji, głosu i wydechu. Ćwiczyć więc będzie samodzielnie mięśnie języka, warg, podniebienia czy wydechu. Otrzymuje też właściwe wskazania w przypadku występujących u niego braków w czytaniu czy wypowiedzaniu się. Pedagog zwraca mu uwagę na jego wyrazistość wymowy, tempo mówienia oraz dźwięczność wypowiedzanych fraz. Często na tych ćwiczeniach ma możliwość

wypowiadaniach się w obecności całej grupy studentów i pod kontrolą pedagoga. Przy tych ćwiczeniach stopniowo pozbywa się się tak często spotykanych niepowności odczucia się, lęków wypowiedzania i zabierania głosu w dyskusji. Również wiele czasu i pracy poświęcają sami dla opanowania sztuki ekspresyjnego czytania. Będąc raz w tygodniu na zajęciach przez cały IV semestr i zostając pod opieką pedagoga mogą zdobyć a następnie utrwalić właściwy sobie głos oraz usunąć w wielu przypadkach tak często spotykaną jego chrypliwość. W tym też czasie szkolą swój słuch fonematyczny tak przy mówieniu jak i przy czytaniu. Całość tych spotkań i zajęć praktycznych jest dla studentów główną podstawą i przygotowaniem do późniejszej pracy przy usuwaniu wszystkich zaburzeń wymowy z grupą bełkotania, a które właśnie w szkole specjalnej u dzieci upośledzonych umysłowo tak często występują. Z usuwaniem jakania, nosowości i afazji zapoznają się tylko ogólnie, gdyż przydzielona liczba godzin w okresie studiów jest niewystarczająca na gruntowne opanowanie i poznanie metod usuwania tych zaburzeń.

Oprócz ćwiczeń i prac obowiązkowych - dodatkowo studenci są obowiązani do uczęszczania na zajęcia praktyczne / hospitacje / prowadzone w Poradni Ortofonicznej Instytutu w wymiarze 20 godz. dla każdego studenta.

Studenci II roku studiów wysłuchują także nagrań z taśmy magnetofonowej z różnych okresów terapii poszczególnych wad mowy.

Szczególne zadania stawiane są studentom z dzieł upoś

ledzonych umysłowo, gdyż oni w swych szkołach spotykają najwyższy procent dzieci z wadliwą wymową. Nauczyciele powstałych działów niewidomych, przedlekle chorych, niedostosowanych społecznie w poza umiejtnościami z ortofonii praktycznej muszą jeszcze należyć do usprawnić swoją wymowę, aby później w klasie w procesie nauczania sugestywnie oddziaływać słowem na dzieci i młodzież w kształceniu ich osobowości. Studenci działu głuchych muszą należyć do usprawnić swój narząd mówienia, aby dziecko głuche bez trudu odczytywało nowę z ich twarzy. Również wychowawcy w okresie rocznych studiów powinni korzystać z wiadomości z ortofonii.

Po ukończeniu dwuletnich studiów studenci zdają egzamin lecz w obecności całej grupy. Egzamin ten traktowany jest jako powtórzenie przerobionego materiału.

Na ostatnią ocenę roczną składają się :

1. Egzamin z wiadomości teoretycznych i umiejtności usuwania zaburzeń mowy.
2. Egzamin z opanowania umiejtności czytania z interpretacją tekstu.
3. Egzamin z opanowania umiejtności swobodnego wypowiedzania się.
4. Odpowiednia długość wydechu.

Wydech sprawdza się na spirometrze, na liczeniu oraz na samgłosce a. Ostatni rodzaj o tyle jest ważny, że student ma tu wykazać również opanowanie i spokój psychiczny. Mężczyźni powinni doprowadzić swój wydech do 25 sekund, a kobiety

do 22.

Pod koniec drugiego roku studiów u mężczyzn dopuszczalny jest najniższy wydech 18 sekund a u kobiet 15. Tylko stan chorobowy może usprawiedliwić niższy wydech od podanej normy.

Średnia arytmetyczna tych 4 pozycji jest oceną roczną z ortofonii praktycznej.

LITERATURA

- Wł. ^{1/} Otuszewski - O mowie i jej zboczeniach - 1906 r.
- A. Mitrinowicz - Fizjologia i patologia głosu, słuchu i mowy - 1963 r.
- Antos Demel - Styczek - Jak usuwać sopleńcionie - 1967 r.
- M. Chwatec - Logopedia - 1951 r.
- M. Chwatec - Niedostatki rzeczi u dzieci - 1948 r.
- St. Tiapugin - Zaikanie - 1952 r.
- H. Gutzmann - Sprachheilkunde - 1924 r.
- E. Trüschels - Sprachheilkunde - 1925 r.
- R. Luchsinger, G. Arnold - Stimm und sprach leiskunde - 1959
- M. Seeman - Sprach storungen bei Kindern - 1959 r.
- Czeskosłowacka Logopedia - 1956 r.
- B. Hala i M. Sowa - Hlas, Rzec - Sluch - 1947 r.
- J. Tarnean i Seeman - La voix et la parole - 1950 r.
- J. Boome - Abnormal Speech - 1950 r.
- W. Ward - Stammering - 1941 r.

Artykuły o zaburzeniach mowy - Szkoła Specjalna, Nowa
Szkoła, Życie Szkoły Czasopismo - Logopedia.